

Advies over de internationale mobiliteit van studenten met een functiebeperking

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Advies op eigen initiatief

Uitgebracht door de Raad Hoger Onderwijs op 13 maart 2018 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Overleg Studeren met een Functiebeperking op 23 januari 2018 onder voorzitterschap van Valérie Van Hees en de werkgroep Internationale Tendensen Hogeronderwijsbeleid op 22 februari 2018 onder voorzitterschap van Frederik De Decker

Dossierbeheerder: Isabelle De Ridder

1 Situering

De Vlor raakte in het verleden al meerdere malen het thema aan van de internationale mobiliteit van studenten met functiebeperkingen. Zo wees hij er in 2010 al op dat studenten met een functiebeperking ook de kans moeten krijgen om deel te nemen aan internationale mobiliteit en dat hiervoor de nodige ondersteuning voor voorzien moet worden.¹ Naar aanleiding van een recente bevraging van het Steunpunt Inclusief Hoger Onderwijs (SIHO)² zet de raad zijn beleidsaanbevelingen hierover op een rij.

2 Aanbevelingen voor een Vlaams en internationaal beleid

2.1 Nood aan (Vlaamse en internationale) data

De Vlor wees er herhaaldelijk op dat er weinig betrouwbare gegevens over internationalisering en mobiliteit voorhanden zijn.³ Zijn pleidooi voor een correcte en vergelijkbare dataverzameling op nationaal en internationaal niveau bleef tot nu toe grotendeels onbeantwoord. Het zal dan ook niet verbazen dat er over de mobiliteit van studenten met een functiebeperking weinig gegevens beschikbaar zijn. De bevraging van het SIHO legt dit pijnpunt opnieuw bloot.

Om internationaliseringsbeleid te monitoren, is gegevensverzameling belangrijk. Als men een specifiek beleid wil uittekenen om kansengroepen te stimuleren om deel te nemen aan internationale mobiliteit, dan wordt het hoog tijd om ook hun deelname daaraan te monitoren, zowel op Vlaams als op internationaal niveau en zowel voor uitgaande als voor inkomende studenten. Voor inkomende studenten moeten hierover op internationaal niveau afspraken gemaakt worden.

De Vlor is dan ook tevreden dat er tegen het einde van dit academiejaar gevalideerde gegevens over studentenmobiliteit beschikbaar zullen zijn via de nieuwe databank DHO 2.0. De raad hoopt dat deze timing aangehouden kan worden. De databank neemt ook de mobiliteit van drie ondervertegenwoordigde groepen mee, waaronder de groep studenten met een functiebeperking. De Vlor heeft echter vragen bij de oorsprong van deze cijfers: de inschrijvingen bij het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Voor de Vlor is de groep studenten met een functiebeperking echter ruimer dan zij die ingeschreven zijn bij het VAPH.⁴ Hij stelt daarom voor om in de toekomst de link te leggen met de data die verzameld zullen worden

¹ Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over studentenmobiliteit](#), 24 juni 2010.

² SIHO. 2017. *Bevraging internationale mobiliteit voor studenten met een functiebeperking*. Alle gegevens in dit advies gaan terug op de SIHO-bevraging tenzij anders aangegeven.

³ Bijvoorbeeld: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over het actieplan mobiliteit 2013 'Brains on the move'](#), 2 mei 2013; Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over studentenmobiliteit](#), 24 juni 2010.

⁴ Het laatste advies in de reeks: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over de registratie van kansengroepen in het hoger onderwijs \(actualisering\)](#), 21 april 2015.

in het kader van het charter over registratie van kansengroepen.⁵ Daarin wordt de ruime groep studenten met een functiebeperking meegenomen.

2.2 Nood aan een sensibiliseringsbeleid

2.2.1 Weinig deelname van studenten met een functiebeperking

De enquête van het SIHO leverde interessante informatie op, hoewel een aantal instellingen weinig input konden aanleveren omdat ze weinig tot geen gegevens beschikbaar hebben en/of geen specifiek beleid voeren voor mobiliteit voor studenten met een functiebeperking. De meeste instellingen geven aan dat zeer weinig van die studenten deelnemen aan internationale mobiliteit.⁶ Internationale studies bevestigen deze tendens en geven eveneens aan dat studenten met een functiebeperking systematische ondervertegenwoordigd zijn in internationale uitwisselingsprogramma's.⁷

2.2.2 Geen toename van participatie ondanks toename van internationalisering

Sommige Vlaamse instellingen merken op dat het aantal studenten met een functiebeperking dat de afgelopen jaren deelnam aan internationale mobiliteit, niet is toegenomen. Ook het aantal aanvullende beurzen dat bij EPOS en de Vlaamse overheid aangevraagd worden voor studenten met specifieke noden, blijft beperkt.⁸ Nochtans neemt het globale aantal studenten dat deelneemt aan internationale mobiliteit wel toe.⁹ Ook het Erasmus+-budget voor hoger onderwijs is de afgelopen jaren gestegen.¹⁰ Bovendien krijgt internationalisering binnen het curriculum¹¹ steeds meer een plaats (denk maar aan studiereizen of projectwerk ...).¹² Ook de Vlaamse overheid is zich bewust van de ondervertegenwoordiging:

⁵ Vlaamse Interuniversitaire Raad en Vlaamse Hogescholenraad. 2017. *Charter van het hoger onderwijs over de registratie van kansengroepen bij studenten*.

⁶ Uiteraard is dit aantal afhankelijk van de definities die gebruikt worden. De meeste instellingen die deelnamen aan de enquête geven aan dat zij tussen de 0 en 5 studenten met een functiebeperking uit het buitenland ontvangen. Deze studenten hebben ofwel een auditieve of visuele beperking of een ontwikkelingsstoornis. Eén instelling geeft aan 40 studenten te ontvangen uit alle groepen functiebeperkingen.

⁷ Bijvoorbeeld: European Agency for Development in Special Needs Education (2001). *Knocking on Socrates' Door*.

⁸ In 2014 registreerde EPOS 8 studenten met een functiebeperking, in 2015 waren dat er 3, in 2016 8 en in 2017 ook 8 (voorlopig cijfer). Er werden respectievelijk 8, 3, 1 en 8 extra beurzen toegekend. Het totale extra budget dat werd toegekend was in 2014 3837 euro, in 2015 12 582 euro, in 2016 2100 euro en in 2017 22 783 (voorlopig cijfer). De Vlaamse overheid keerde in 2016-2017 twee generieke beurzen uit aan studenten met een functiebeperking voor een extra budget van 1000 euro in totaal. In 2017-2018 werden 4 van deze beurzen uitgereikt voor een totaal budget van 2600 euro.

⁹ In 2014-2015 namen 3672 Vlaamse studenten deel; in 2017-2018 4073 (studentenmobiliteit tussen programmalanden Erasmus+).

¹⁰ In 2014-2015 was het Vlaamse budget voor Erasmus+ 5 558 261 en in 2017-2018 6 111 588.

¹¹ Internationalisering is voor de Vlor meer dan mobiliteit: Vlaamse Onderwijsraad, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over een internationaliseringsstrategie voor het Vlaamse hoger onderwijs](#), 14 maart 2017.

¹² Het kan zijn dat sommige (inkomende en uitgaande) studenten met een functiebeperking zich niet registreren en/of geen ondersteuning of faciliteiten aanvragen omdat zij vrezen gestigmatiseerd te worden of omdat ze het recht op ondersteuning onvoldoende kennen. Als zij zich niet kenbaar maken, zijn zij waarschijnlijk niet traceerbaar in de gegevens over mobiliteit. De Vlor vermoedt echter dat dit slechts om een beperkte groep gaat omdat het voor heel wat studenten met een functiebeperking zo goed als onmogelijk is om een opleiding in het buitenland te volgen zonder extra ondersteuning.

- In het actieplan mobiliteit hoger onderwijs *Brains on the Move*,¹³ is de doelstelling opgenomen dat 33 % van de mobiele studenten afkomstig moet zijn uit de ondervertegenwoordigde groepen.¹⁴
- Voor de beurzen van de Vlaamse Overheid wordt specifiek gewerkt met een quotum: ten minste 25 % van de mobiliteitsbeurzen moet worden toegekend aan studenten uit ondervertegenwoordigde groepen.¹⁵

2.2.3 Beter en gericht informeren

De Vlor pleit ervoor dat studenten met een functiebeperking een evenwaardige keuze hebben om aan een internationaal uitwisselingsprogramma deel te nemen. De mechanismen om in de nodige ondersteuning te voorzien, mogen in die zin niet afschrikken, maar moeten eerder faciliterend zijn. Instellingen en overheid moeten studenten bij het keuzeproces begeleiden zodat zij maximale kansen krijgen in het Vlaamse hoger onderwijs. Een internationale ervaring maakt daar deel van uit.

Naast ondersteuning door overheid, instellingen en het SIHO is er ook nood aan:

- **een goede informatieverstrekking** voor studenten en medewerkers van de instelling hoger onderwijs:
Die moet een overzicht geven van de (aanvullende) mogelijke financiële ondersteuning, het recht op redelijke aanpassingen en de mogelijkheden op ondersteuning. Die informatie is beschikbaar bij verschillende overheden, instellingen en instanties, maar zou best gecoördineerd beschikbaar worden gesteld.¹⁶ Voor buitenlandse studenten (inkomende mobiliteit) moet de informatie ook in het Engels beschikbaar zijn.
- **stimuleringscampagnes** die aangeven dat mobiliteit voor studenten met een functiebeperking ook mogelijk is:
In het kader van het actieplan *Brains on the Move*¹⁷ werden een aantal sensibiliseringsinitiatieven genomen, waaronder een portrettenreeks, een studiedag¹⁸ en een specifieke brochure.¹⁹ Dit zijn lovenswaardige initiatieven die navolging verdienen. De grote uitdaging blijft erin bestaan de student met een functiebeperking te bereiken via de juiste communicatiemiddelen.
- **informatie- en ervaringsuitwisseling** met studenten met een functiebeperking die er al een studieverblijf aan een buitenlandse instelling hebben opzitten.

¹³ [https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/brains-on-the-move-actieplan-mobiliteit-2013_\(p.65\)](https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/brains-on-the-move-actieplan-mobiliteit-2013_(p.65))

¹⁴ Deze groep is ruimer dan enkel studenten met een functiebeperking.

¹⁵ *Codex hoger onderwijs*. II.352 en II.353. Deze groep is ruimer dan enkel studenten met een functiebeperking.

¹⁶ Een internationaal voorbeeld: *The ABC guide to inclusive international mobility for all*. 2014. ACCESS network. <https://www.eaie.org/our-resources/library/publication/Templates/abc-guide-inclusive-international-mobility.html>

¹⁷ <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/brains-on-the-move-actieplan-mobiliteit-2013>

¹⁸ In december 2015 werd via een samenwerking van FKA, SIHO, BILL en het departement Onderwijs en Vorming, een studiedag georganiseerd 'Mobility for all' georganiseerd i.v.m. advisering en begeleiding van studenten uit ondervertegenwoordigde groepen en gericht op personeelsleden van de Vlaamse hoger onderwijsinstellingen. <http://www.flandersknowledgearea.be/nl/fora/16-mobility-for-all/>

¹⁹ 'Studeren in het buitenland, ook voor jou!'

https://issuu.com/cjpvlaanderen/docs/bill_abroad_pocketgids_kansengr

2.3 Nood aan adequate en transparante informatie over financiering

De Vlor vraagt de Vlaamse overheid om een overzicht te maken van alle mogelijkheden van financiering voor studenten met een functiebeperking die willen deelnemen aan internationale mobiliteit. De Vlor denkt hierbij aan het internationale voorbeeld van MappED!²⁰ Door onvoldoende financiering kan de website momenteel niet meer up-to-date gehouden worden. De Vlor vraagt dat bij dergelijke initiatieven ook financiering wordt voorzien voor het actualiseren van de inhoud en voor het onderhoud van de website.

Een dergelijk overzicht is nuttig voor de student, maar ook voor de instellingen hoger onderwijs. Op welke (internationale) beurzen (ruimer dan Erasmus+) kan een uitgaande student met een functiebeperking een beroep doen? Welke budgetten brengt een inkomende student met een functiebeperking mee? Een inkomende student met een functiebeperking, kan ook een beroep doen op studentenvoorzieningen van de Vlaamse instelling hoger onderwijs. Niet alle studenten met een functiebeperking zijn zich hiervan bewust. Het is daarom nuttig om al deze informatie (ook in het Engels) te bundelen.

De Vlor is tevreden dat er financiering voorhanden is voor studenten met een functiebeperking die willen deelnemen aan internationale mobiliteit. Zo kunnen zij een beroep doen op een verhoogde Erasmus+-beurs of een beurs in het kader van diverse beurzenprogramma's van de Vlaamse overheid.²¹ Alleen zijn die mogelijkheden vaak onvoldoende gekend bij studenten met een functiebeperking, hun ouders en de contactpersonen in de instellingen.

2.4 Meeneembaarheid van de leerhulpmiddelen en persoonlijke assistentie

De Vlor pleit er voor dat de student met een functiebeperking zijn leerhulpmiddelen, doventolken en persoonlijke assistentie in de mate van het mogelijke kan meenemen naar het buitenland. De raad vraagt daarbij bijzondere aandacht voor een afstemming van het hulpmiddelenbeleid tussen de Vlaamse overheid en de internationale beurzenprogramma's. Hierover moeten internationaal afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld in het kader van Erasmus+. Hiervoor moet ook de nodige financiering voorzien worden.

2.5 Uittekenen van een sociale kaart per provincie

Voor de ondersteuning van inkomende studenten met een functiebeperking kunnen instellingen hoger onderwijs ook een beroep doen op allerlei vrijwilligersorganisaties die binnen bepaalde regio's of binnen Vlaanderen opereren. Zij kunnen (regionale) afspraken maken met allerlei verenigingen. Door het opstellen van een sociale kaart per provincie krijgen instellingen een beter zicht op het beschikbare aanbod. Het SIHO kan hiervoor bijvoorbeeld de nodige ondersteuning bieden. Instellingen kunnen goede praktijken rond partnerschappen delen.

²⁰ Naar het voorbeeld van <https://mapped.eu/get-a-grant-and-go-abroad> voor Erasmus+. Dit overzicht is echter niet meer volledig actueel: door onvoldoende financiering kan de website momenteel niet meer up-to-date gehouden worden. De Vlor vraagt ook een ruimer overzicht dan enkel Erasmus+.

²¹ *Besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling van de hoogte van de mobiliteitstoelage voor studenten of cursisten die een periode in het buitenland doorbrengen in het kader van hun opleiding*. 23 oktober 2015.

3 Aanbevelingen op instellingsniveau

3.1 Nood aan een structurele aanpak en samenwerking

De instellingen hoger onderwijs geven aan dat zij vandaag vaak ad-hocoplossingen bedenken voor studenten met een functiebeperking die naar het buitenland vertrekken in het kader van hun opleiding of voor studenten met een functiebeperking die de instelling ontvangt. De Vlor is voorstander om over dit thema meer proactief na te denken en om een meer structurele werking op te zetten door:

- samenwerking met alle betrokken diensten (o.a. opleidingen, diensten voor studenten met een functiebeperking, studentenvoorzieningen en de dienst internationalisering).
- degelijk overleg en samenwerking met de uitsturende/ontvangende instelling.
- een vaste contactpersoon waarop de inkomende student met een functiebeperking een beroep kan doen. Deze medewerker van de instelling moet de ruimte en de tijd ter beschikking krijgen om zich in de materie te verdiepen en de betrokken organisaties en diensten te contacteren en samen te zetten.
- medewerkers van instellingen te professionaliseren om correcte informatie door te geven aan de studenten en studenten met een functiebeperking ook kunnen motiveren om de stap te zetten om deel te nemen aan internationale mobiliteit.

3.2 Aanmeldingsprocedure

Studenten met een functiebeperking moeten zich kenbaar maken in de instelling hoger onderwijs zodat zij redelijke aanpassingen kunnen verkrijgen. De Vlor stelt voor om de zogenaamde '**degree students**', internationale studenten die in Vlaanderen studeren met het oog op het behalen van een Vlaams diploma hoger onderwijs, daarvoor dezelfde erkenningsprocedure te laten doorlopen. Voor **uitwisselingstudenten** (bijvoorbeeld Erasmus) pleit de Vlor ervoor om de erkenning van het thuisland over te nemen. Als een student in Vlaanderen een dergelijke erkenning krijgt, dan zou de ontvangende buitenlandse instelling die erkenning dus onverkort moeten overnemen (en vice versa). De Vlor pleit er daarom voor dat op internationaal (Europees) vlak afspraken worden gemaakt over de meeneembaarheid van de erkenning van de functiebeperking.

Voor studenten die een **gezamenlijke opleiding** volgen, moet worden gestreefd naar een eenvormige regeling. Als zij aan twee of drie instellingen zullen studeren, dan kan het niet zijn dat zij twee of drie keer een procedure voor erkenning en faciliteiten moeten doorlopen. De Vlor stelt daarom voor dat de erkenning gebeurt door de eerste instelling waar de studenten in het kader van de gezamenlijk georganiseerde opleiding studeren. Dit kan een Vlaamse of een buitenlandse instelling zijn. De volgende instelling neemt deze erkenning dan over.

De Vlor vindt het belangrijk dat studenten goed op de hoogte zijn van deze procedures. De website van het SIHO geeft hierover duidelijke informatie voor Vlaamse studenten en beperkte informatie in het Engels. Bekeken moet worden of deze informatie ook niet in het Engels kan aangeboden worden en hoe buitenlandse studenten daar best over geattendeerd worden.

3.3 Een goed beeld van de ondersteuningsnood

De Vlor acht het essentieel dat de instelling die de student met een functiebeperking ontvangt, een goed beeld heeft van de ondersteuningsnood van de student (overdag, 's avonds, in het weekend). Daarom pleit de Vlor voor:

- een intakevragenlijst in het Engels voor alle Vlaamse instellingen hoger onderwijs, ontwikkeld door bijvoorbeeld het SIHO. Voor uitgaande studenten kan de vragenlijst ook als een basis dienen om de dialoog over noden en mogelijke ondersteuning met de buitenlandse instelling te voeren.
- een warme informatieoverdracht over de specifieke noden van de student tussen de uitsturende en ontvangende instelling.
- een voorbezoek ter plaatse zodat een correcte inschatting gemaakt kan worden van de noden maar ook bekeken kan worden of de voorgestelde oplossingen adequaat zijn (toegankelijkheid van de campus, aangepast wonen, ...). Dit moet wel tijdig gebeuren zodat nog nagedacht kan worden over bijsturing. De Vlor vraagt of hierover ook internationale (Europese) afspraken gemaakt kunnen worden, ook over de financiering. De raad vindt het positief dat daarvoor vanaf het werkjaar 2018 opnieuw financiering aangevraagd kan worden bij Epos. Hij vraagt Epos dit zo snel als mogelijk aan de instellingen bekend te maken.

3.4 Aangepast wonen

3.4.1 Omkaderd wonen

Instellingen hoger onderwijs die vandaag studentenwoningen aankopen, verbouwen of bouwen moeten rekening houden met de mogelijke (tijdelijke) aanwezigheid van studenten met een functiebeperking. Niet alleen de toegankelijkheid van deze woningen is belangrijk, maar ook de afstand tot de campus. Bekeken moet worden of flankerende maatregelen van steden en gemeenten kunnen ingezet worden. Een meerkost voor de student moet sowieso vermeden worden.

De Vlor vindt het omkaderd wonen, waarbij de student met een functiebeperking een beroep kan doen op medestudenten/bewoners, een goed praktijkvoorbeeld dat ook in het buitenland navolging verdient. Instellingen kunnen hierover met hun buitenlandse partnerinstellingen overleggen.

3.4.2 Aandacht voor sociale integratie

Aangepast wonen of omkaderd wonen is vaak gekoppeld aan een bepaalde plaats in de stad of de campus. De Vlor betreurt dat bij renovaties en nieuwbouw van studentenkamers en infrastructuur voor internationale studenten onvoldoende rekening gehouden wordt met functiebeperkingen. Hij vraagt om dit in de toekomst wel te doen.

Uitwisselingsstudenten met een functiebeperking worden wel vaak gehuisvest tussen Vlaamse studenten. Dit bevordert hun sociale integratie wel, maar in de weekends trekken Vlaamse studenten vaak naar huis. Hetzelfde geldt voor Vlaamse student-vrijwilligers waarop een beroep wordt gedaan bij omkaderd wonen. De Vlor vraagt instellingen om daar aandacht voor te hebben en voor het belang van contacten van internationale studenten met een functiebeperking met andere internationale studenten.

3.4.3 Ondersteuning via (job)studenten

Een aantal instellingen geeft aan ook beroep te doen op jobstudenten of op studenten-vrijwilligers om voor de ondersteuning van inkomende studenten met een functiebeperking. De Vlor vindt dit een goed idee, op voorwaarde dat dit enkel gaat om niet-medische taken. De instelling hoger onderwijs is uiteraard verantwoordelijk voor de kwaliteit van de ondersteuning en moet hier ook nauwgezet op toezien, bijvoorbeeld op het garanderen van voldoende ondersteuning in de weekends en in examenperiodes.

4 Tot slot

In dit advies focuste de Vlor op studenten met een functiebeperking, maar er zijn ook nog andere kansengroepen die weinig deelnemen aan internationale mobiliteit. Europese gegevens bevestigen deze tendens.²² De redenen hiervoor zijn dikwijls van financiële, maar ook van socio-culturele en socio-economische aard. De Vlor is bereid om in de nabije toekomst verder na te denken over stimuleringsacties voor deze groepen van studenten.

Isabelle De Ridder
secretaris Raad Hoger Onderwijs

Veerle Hendrickx
voorzitter Raad Hoger Onderwijs

²² Otero, M. & McCoshan, A. (2006). *Survey of the Socio-economic Background of Erasmus Students*. ECOTEC.